

## บทคัดย่อ

โครงการวิจัย เทศกาลและพิธีกรรมที่เหมาะสมในสภาวะปัจจุบัน กรณีศึกษาชุมชนอำเภอบ้านแสนเจริญเก่า ตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นงานวิจัยแบบเชิงปฏิบัติการมีส่วนร่วม (Participation Action Research PAR) ได้เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันทำวิจัยของ พระสงฆ์ ผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรม ผู้นำทางการ ชาวบ้าน กลุ่มนักเรียนเยาวชน คณะครู จาก ชุมชนบ้านแสนเจริญเก่า เหตุการณ์นำไปสู่การทำวิจัยครั้งนี้ สืบเนื่องจากบริบทชุมชนบ้านแสนเจริญเก่าได้เปลี่ยนไปจากอดีตไปอย่างมากมาย เช่น โครงสร้างการปกครอง อำนาจ ความเชื่อ กระบวนการสืบทอดตำแหน่งทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต การแต่งกาย ภาษา การศึกษา เทศกาลและพิธีกรรม ฯลฯ ซึ่งบริบทและการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจาก ๒ แนวคือ แนวแรกเกิดจากการถูกสังคมนาภายนอกกระแทกเข้ามาสู่ชุมชน เช่น การศึกษา ถิ่นน ประปา ไฟฟ้า แพชั่น บริโภคนิยม กฎหมาย วิทยุ โทรศัพท์ โทรทัศน์ สิ่งเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม และประการที่สอง เกิดจากภายในสังคมอำเภอกเอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภายในสังคมอำเภอบ้านแสนเจริญเก่า เกิดจากความไม่เข้มแข็งของผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถใช้กฎจารีตประเพณีควบคุมให้ดำรงตั้งมั่นอยู่ในหลักคุณธรรมจริยธรรม สาเหตุที่ทำให้ผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรมไม่สามารถควบคุมผู้คนในชุมชน เป็นเพราะการปกครองในปัจจุบันยึดหลักการปกครองแบบทางราชการ ผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรมจึงสูญเสียอำนาจการปกครองไป ประกอบการปกครองในสังคมปัจจุบันที่ต้องปกครองอย่างมีตรรกะสามารถอธิบายถึงความเป็นมาได้ ทำให้ผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรมที่อธิบายแบบเชื่อดตามๆกัน ได้รับความศรัทธาจากชาวบ้านน้อยลง และท้ายสุดจึงเหลือบทบาทแค่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ความล้มเหลวในการควบคุมพฤติกรรมของคนอำเภอกของผู้นำวัฒนธรรม ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างใหญ่หลวง กล่าวคือกระบวนการเพื่อการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ ได้ขาดหายไปพร้อมกัน ซึ่งจากเดิมกระบวนการสืบทอดเกิดจากการเข้าร่วมและเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลจากการกระบวนการทำให้เด็กนักเรียนเยาวชนรุ่นใหม่ ไม่เข้าใจถึงวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะเทศกาลและพิธีกรรม ท้ายสุดจึงสูญเสียความภาคภูมิใจถึงความ เป็นชนเผ่าอำเภอกที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะเยาวชนเหล่านี้ไม่รู้ถึงความ เป็นมา ความหมาย ความสำคัญ จึงไม่เห็นคุณค่าและไม่เกิดศรัทธา และแนวโน้มเกิดปัญหาช่องว่างทางความคิดระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชน กล่าวคือผู้สูงอายุมองว่าเด็กเยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจในการเรียนรู้และสืบทอด ขณะที่เด็กเยาวชนรุ่นใหม่ มองว่าผู้สูงอายุสอนแบบไม่มีเหตุผล ไม่สามารถพิสูจน์ได้

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นของชุมชนบ้านแสนเจริญเก่า ได้เกิดกลุ่มคนร่วมตัวขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหานี้ ซึ่งประกอบไปด้วยพระสงฆ์ ผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรม ผู้อาวุโส ชาวบ้าน เด็ก

นักเรียนเยาวชน และนักวิชาการ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม จึงเป็นที่มาของงานวิจัยครั้งนี้ สำหรับงานวิจัยโครงการนี้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ ดังต่อไปนี้ ระยะที่ ๑ ได้ค้นหาเทศบาลและพิธีกรรมที่สำคัญๆของชุมชนบ้านแสนเจริญเก่า จากการวิจัยค้นหาเทศบาลและพิธีกรรม ได้ ๑๒ เทศกาลและ ๖ พิธีกรรมที่ชาวบ้านยังมีการประกอบอยู่ในปัจจุบัน และได้แนวทางเพื่อการปรับเปลี่ยนเทศบาลและพิธีกรรมให้เกิดการรับใช้คุณค่าในยุคสังคมปัจจุบัน 4 แนวทางดังต่อไปนี้

- แนวทางที่ ๑) การรวมหิ้งบูชาเป็นระดับชุมชน
- ๒) การตัดหรือย่อให้เหลือเฉพาะส่วนที่สำคัญจริงๆ
- ๓) การให้สิทธิเรื่องการประกอบพิธีกรรมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเท่าเทียมกัน
- และ ๔) การจัดกระบวนการฟื้นฟูบทสวด หรือที่อำเภอเรียกว่า แ่น์ เค่อ เค่อ –เออ

ภายหลังจากที่จบการวิจัยในระยะที่ ๑ แล้ว ได้พยายามนำผลการวิจัยมาใช้ในชุมชน ด้วยการประชุมชุมชน และได้สืบข้อมูลจากการวิจัยสู่ชุมชน ทางชุมชนเห็นพ้องกันชุมชนมีปัญหามาก โดยเฉพาะปัญหาด้านความเชื่อเทศบาลและพิธีกรรม จากการประชุมชุมชนจำนวน ๒ ครั้งมีความต่างกันดังนี้ การประชุมชุมชนครั้งแรก ได้มีการปรับเปลี่ยนเทศบาลด้วยการลดเหลือแค่ ๕ เทศกาล จากเดิม ๑๒ เทศกาล แต่การปรับเปลี่ยนเทศบาลและพิธีกรรมครั้งนี้ล้มเหลว เนื่องจากความเชื่อกลัวมีอันเป็นไปและความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมา เมื่อเกิดการล้มเหลวจึงได้ประชุมชาวบ้านเป็นครั้งที่สอง สาระจากการประชุมครั้งที่สอง ได้มีการมองถึงแก่นแท้ของการรักษาความเชื่อของอำเภออยู่ที่ใด จากการประชุมมีนักปราชญ์อำเภอได้เสนอว่า การตัดเทศบาล , การรวมหิ้งบูชา, การให้ความเท่าเทียมกันผู้หญิงและชายในการประกอบพิธีกรรม มันเป็นเพียงเปลือกนอก แต่แก่นแท้อยู่ที่การจัดกระบวนการฟื้นฟูผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะตำแหน่งพี่มา, พี่ย่า เพราะการจัดกระบวนการฟื้นฟูตำแหน่งทางวัฒนธรรมหรือที่อำเภอเรียกว่า แ่น์ เค่อ เค่อ –เออ เปรียบเสมือนข้อมือ หากตัดข้อมือนี้อย่างไรทั้ง ๕ ก็ไม่มีความหมาย

ผลจากการประชุมชุมชนครั้งที่ ๒ ได้วางแผนเป็นงานวิจัยในช่วงระยะที่ ๒ งานวิจัยในระยะที่ ๒ ได้มีการจัดกระบวนการกับนักเรียนเยาวชนในสถานศึกษาที่โรงเรียนบ้านแสนเจริญ ด้วยการสอนการร้องรำ ลำนำ การละเล่น การจักสาน ฯลฯ เพื่อให้เด็กนักเรียนเยาวชนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันจริง และการจัดกระบวนการฟื้นฟู แ่น์ เค่อ เค่อ –เออ กับผู้นำตำแหน่งทางวัฒนธรรม จากการจัดกระบวนการในช่วงระยะที่สอง ได้เกิดผลเกิดคาดหมาย นั่นคือเด็กนักเรียนเยาวชนสามารถร้องรำ ลำนำ จักสาน และการละเล่นพื้นบ้านเป็น ซึ่งเมื่อเด็กนักเรียนเป็นก็นำไปใช้ในชุมชนที่ลานปัญญา ทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เกิดความอบอุ่นและดีกัน ตลอดจนผู้ปกครองเห็นความสำคัญและการมีส่วนร่วมด้วยการสอนให้เด็กรู้และทำเป็น ด้านตำแหน่งผู้นำวัฒนธรรม เกิดการเลื่อนตำแหน่งทางวัฒนธรรม และมีการอนุญาตให้พี่ญาปฏิบัติหน้าแทนพี่มาได้ และเกิดการเรียนบทสวด พร้อมทั้งจะไปปรับใช้ชาวบ้านทั้งทางกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ